

Martin WIHODA – Lukáš REITINGER
a kol., *Proměna středovýchodní Evropy
raného a vrcholného středověku.
Mocenské souvislosti a paralely*, Matices
moravská, Brno 2010

616 s., ISBN 978-80-86488-69-1

V průběhu 10. století se výrazně proměnila politická mapa za někdejší východní hranicí karolinského impéria. Na místě kmenových útvarů a rozpadlé Velké Moravy se ustálily státní celky Čech, Polska a Uher. Mocenský vzestup Přemyslovců, Piastovců a Arpádovců tradičně vyvolává zájem mediivistů o srovnání, hledání analogií i otázky ohledně velkomoravského dědictví. V posledních letech se celé problematice znovu dostává zvýšené pozornosti také v souvislosti s diskusí nad „politicko-sociálně-ekonomickými“ modely fungování středověké společnosti. Osudy i vnitřní ústrojí přemyslovských Čech, piastovského Polska a arpádovských Uher k hlubší srovnávací analýze vybízí a právě snaha o komparaci v delším časovém horizontu stála u zrodu anotované publikace. Ačkoliv lze podotknout, že v titulu uvedené vymezení „středovýchodní Evropa“ je v daném případě poněkud nadnesené. Kromě stručného nástinu zrodu arpádovské monarchie z pera Vincenta Múcsky vypovídají studie obsáhlé monografie výlučně o souvislostech a paralelách česko-polských.

Kolektivní dílo sestává z příspěvků 17 autorů, přičemž jsou jednotlivé články seřazeny do tří užších tematických celků – *Východiska a předpoklady, Koruna česká a polská: prostor ke srovnání a Paměť a minulost*. Pokud bychom představovanou knihu hodnotili výhradně jako soubor samostatných studií, nabízí obsah řadu podnětných prací. Zvláštní pozornost zasluží zejména stať Přemysla Bara, jenž se na podkladě zpráv vztahujících se k nástupu a korunováním přemyslovských panovníků 13. století i rozboru vývoje užívané titulatury zaměřil na vnímání královské hodnosti současníky; dále např. článek Davida Kalhouse, pojednávající o paměti, kterou mladší dějepisná tradice věnovala hnězdenské korunovaci z roku 1000, studie Lukáše Reitingera, navracející do centra pozornosti raně a vrcholně středověkého bádání nekrologium kláštera Pegau a jeho iluminace, či příspěvek Przemysława Wiszewskeho, analyzující obraz a prezentaci královské hodnosti Piastovců v polských pramenech do sklonku 13. století.

Vzhledem k tomu, že je publikace prezentována jako koncepčně připravený a pojatý celek, nelze však současně přehlédnout jistou nedůslednost ve zvoleném přístupu. Možnost komparace a z ní vycházející hledání „souvislostí a paralel“ i postižení „proměn“ naplňuje především úvodní blok studií druhého tematického celku publikace (Tomasz Jurek, Přemysl Bar, Jacek Maciejewski, Petr Elbel), který spolu se dvěma příspěvky otištěnými v závěrečné části knihy (Przemysław Wiszewski, Robert Antonín) poskytuje čtenáři ucelený pohled na ideologické základy přemyslovské i piastovské monarchie, podstatu, prezentaci a vnímání panovnické (knížecí/královské) moci či na propojení budování státní a církevní organizace v rovině politické a ideové. Srovnatelné zaměření i otázky týkající se vztahu říšského panovnického dvora a jeho elit k přemyslovskému/piastovskému „státu“ propojují rovněž dvojici úvodních textů monografie (Martin Wihoda, Andrzej Pleszczyński). Zbývající obsah ale doplňují studie, které se sice věnují otázkám a problémům českých, potažmo polských (v jediném případě také uherských) dějin raného a vrcholného středověku, chybí jim ovšem právě zasazení do širšího komparativního kontextu, jenž by samostatným sondám poskytl nadhodnotu kompaktnějšího obrazu vývoje zmíněných státních útvarů, a tím i příležitost k jejich srovnávání.

Přes zmíněné nedostatky představuje zaměření monografie i zvolený přístup nepochybně krok správným směrem, který nabízí možné východisko z bludného kruhu interpretací stále stejně omezené pramenné základny domácí provenience. Ostatně již na samém počátku minulého století upozornil Josef Pekař na skutečnost, že se naše nejstarší dějiny stávají spíše bojištěm teorií a hypotéz, a vybízel k rozšíření pozornosti na zahraniční prameny i následnou komparaci. Že jsou po více jak sto letech Pekařova doporučení stále naplňována spíše výjimečně, je již otázka přesahující rámec krátké anotace.

JAN ZELENKA

Tomáš BOROVSÝ – Dalibor JANIŠ –
Michaela MALANÍKOVÁ a kol., *Spory
o čest ve středověku a raném novověku*,
Matices moravská, Brno 2010

251 s., ISBN 978-80-86488-74-5

Nadčasová kategorie cti, aktuální ve starém Řecku stejně jako dnes, je tématem, jemuž se v posledních letech dostává intenzivní pozornosti.